

GURE IRITZIZ

TESTULIBURUAK ETA EUSKAL HERRIA

Testuliburuaren garrantziaz ez dago zalantza handirik. Pedagogi sistema batetik bestera alderik badago ere, denetan du munta handia, bai teoriak eta bai —batez ere— praktikoki.

Lehen bezala orain testugintza legez arautu egiten da, ematen zaion garrantziaren seinale. Han eta hemen edukiak seinatu eta markatu egiten dira, asko edo gutxi.

Aukera paregabea izan genuen irakaskuntza erreforma zela eta, 1992an, hain zuzen ere Euskal Herriari dagokion proiektu jator eta egoki bat egin ahal izateko. Baina huts egin dugu. Aukera galduen historia honetan, bat gehiago.

Aurrera jarraitu aurretik esan dezagun proiektu desberdinak ditugula hiru esparru administratibotan, EAEn, Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian. Garrantziagatik eta pisu espezifikogatik EAekoaz arituko gara hemen. Izan ere, merkaturik handiena hor dago, eta testugintzaren produkzioa osoki berton moldatzen da, Eusko Jaurlaritzaren legediaren arabera.

Eusko Jaurlaritzak egin hezkuntz proiektuak, huts nabarmenak egiten ditu:

Bat, euskara ez duela irakaskuntz hizkuntzat hartu. Bi, gureari lotuagoa: Euskal Herriari dagozkion edukien eskasia.

Euskal Herria aipatu egiten da dekretuan, baina Euskal Herriaz ari denean zertaz ari den zehaztu gabe; eta zehazten duen kasu bakanetan, Euskal Herriko Autonomi Elkartea aipatzen du. Horrela, Euskal Herria bere osoan aintzat hartzen ez duten hezkuntz proiektuek arazorik gabe jasotzen dute Eusko Jaurlaritzaren onespena, Dekretuak ezartzen dituen oinarriak bete egiten baitituzte.

Posible zen bestela jokatzera. Posible zen Curriculum Garapenerako Dekretua edukiz betetzea, eta euskal testugintzan ari diren Estatuko argitaletxeak Euskal Herriaren errealitatea aintzat hartzera behartzea. Baina ez zen egin. Katalanek edukiez bete dute historia eta bere naziotasunaren esparrua. Aukera galdu dugu guk, berriz diogu.

Markoaren definizio horren barruan egin ohi da, hortaz, euskal testugintza.

Nagusiki sei hezkuntz proiektu zabaltzen dira gure artean: Elkar-GIE, Erein, Ibaizabal, Giltza-Edebé, Zubia-Santillana, Bruño. Aski aniztasun, beraz.

Edukien trataeran marra handi batek bereizten ditu proiektuok: hezkuntz proiektuaren jatorriak, alegia, Euskal Herrian ala Estatuan eginak izan. Oro har esan daiteke kanpoko hezkuntz proiektuek, batzuetan eskas eta gehienetan gaizki tratatzen dutela Euskal Herria bere historian, bere geografian, bere hizkuntzan. Legea beteko dute, zaila ere ez da eta, baina gure ikuspegitik tratatu txarra ematen diote Euskal Herriari.

Euskal Herriari buruzko gaiak nola ematen (edo ematen ez) diren ez da arazo bakarra, gainera. Oinarrian hezkuntz proiektu espainiarra duen testuliburuak —matematikako liburua izanda ere— ikuspegi espainiarretik azaltzen ditu edukiak, testuinguru espainiarretik ekartzen adibideak. Ikasleari eskaintzen zaizkion erreferentziak kanpokoak dira sarri. Sarriegi.

Ikuspegi abertzale eta euskaltzale batetik, edo euskal ikuspegi batetik ere soil-soil, nekez uler dezakegu Euskal Herria aintzat ez hartzea bere osoan, eta ikasleari eskaintzen zaizkion erreferentzia hurbilak, hainbat kapitulutan, Euskal Herrikoak ez izatea. Ulergaitza iruditzen zaigu Eusko Jaurlaritza batek (gehiengo abertzalekoak, alegia) nola eman diezaiekeen eite horretako testuei bere onspena.

Edukien eta beronen onspenaren hedadura politikoaz gain badago besterik ere. Ekonomikoki luzarora bertoko produkzio propioak lanak izango ditu. Zaila da, inolako babesik gabe, kanpoko etxe handi horien aurka konpetitzea. Itzulpen-moldapen sistemaren bidez aise eta dezente merkeago egin ohi dituzte testuak. Bitartean, hemengoek proiektua landu behar dute, eta lantaldeak eratu eta finantziatu egin behar dituzte. Produkzio propio eta bereziak dituen kostuaren zati txiki bat dute besteek. Nola ziurtatu, aurrera begira, ekoizpen propioa, ekonomi baldintza hauetan? Alegia, gure geure ikuspegitik geure historia ezagutzea, geure geografia markatzea, geure herri nortasunaren identitate-ezaugarriak ziurtatzea? Badirudi kulturaren eta hezkuntzaren ezin direla planteatu beste alorretan, ekonomian adibidez, egiten diren babes-planteoak, edo baieztapen positiboak.

Egoeraren eta joerazko arrisku hauen kontzientzia hartzea behar beharrezkoa da. Testugintza horren moldaera ezagutu behar dugu eta testu horien edukien berri izan. Jakin zer ematen zaien gure neska-mutilei.

Orain arte bertoko testugintza nagusitu bada, bertoko enpresen meritua izan da, inizatiba eta aurea hartu izana, merkatua irekitzea eta ondorioz, merkatuan iada inplantaturik egotea. Baina arriskuak luzarora zutik dirau.

Lege-aldetik hutsune handi hori bete egin beharko luke legegileak, Hezkuntza Sailak. Testu-egileek beraiek ere berraztertu egin beharko lituzkete edukiak eta geure herrira osoki egokitu. Irakasle, guraso eta ikasleek ere badute zer esanik: beren esku dago, azken batean, zein hezkuntza proiektu indartu eta zein baztertu. Zentruak, eskola publiko nahiz pribatuak, konfiantza izan beharko lukete hori beren testuak hautatzerakoan.